

Samenwerking tussen school, GGD en preventiepartners

Gezonde School: structureel werken aan gezondheid

Het project 'Gezonde School' helpt scholen om structureel aan de slag te gaan met gezondheid. Verschillende preventiepartners werken hierin nauw samen. De GGD vervult meestal de functie van procesbegeleider, voor voedingsinhoudelijke aspecten is de inzet van de diëtist nodig. Dit artikel schetst de aanpak Gezonde School en hoe diëtisten hieraan kunnen bijdragen.

Gezonde leerlingen hebben meer kans op goede schoolprestaties. En goede schoolprestaties dragen op langere termijn bij aan een goede gezondheid en maatschappelijk succes.

Het kabinet stuurde eind mei de nota *Gezondheid dichtbij* aan de Tweede Kamer, waarin het aandringt op meer samenhang op het gebied van gezondheidsbevordering op school. Ook het Convenant Gezond Gewicht heeft recent aanbevelingen gedaan om activiteiten gericht op een gezonde leefstijl in het onderwijs te stimuleren. Het blijkt dat slechts 41 procent van de basisscholen en 52 procent van de middelbare scholen activiteiten biedt ter preventie van overgewicht. Gezonde school helpt om activiteiten gericht op een gezonde leefstijl in de praktijk vorm te geven.

Gezonde School

Binnen Gezonde school bestaan acht gezondheidsthema's. Dit zijn:

- Voeding en mondgezondheid
- Sport en bewegen
- Roken en alcohol
- Persoonlijke verzorging
- Sociaal-emotionele ontwikkeling
- Relaties en seksualiteit
- Veiligheid en milieu.

De school werkt bij voorkeur minimaal drie jaar aan één tot drie gezondheidsthema's. Leerkrachten, bestuur, leerlingen en ouders zijn betrokken en er is aandacht voor signalering, gezondheidseducatie, schoolomgeving en schoolbeleid. Het programma Gezonde School ondersteunt professionals

bij het opzetten en uitvoeren van gezondheidsbevorderende interventies. Het gaat om professionals werkzaam bij de Gemeentelijke Gezondheids Dienst (GGD), gemeenten, regionale onderwijsadviesbureaus en preventiepartners. Preventiepartners zijn bijvoorbeeld organisaties die scholen ondersteunen met gezondheidsbevordering en met individuele leerlingenzorg zoals onderwijsbegeleidingsdiensten, de GGZ, welzijnswerk, thuiszorg en organisaties voor eerstelijnszorg. De rol van deze partners varieert per regio van het leveren van adviseurs om scholen te begeleiden tot het helpen bij concrete activiteiten.

Thema-instituten leefstijl

Het ministerie van VWS is opdrachtgever van het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), dat verantwoordelijk is voor de nationale afstemming, versterking en samenhang van leefstijlinterventies. Gezonde School is een van de programma's van het CGL. Daarnaast biedt de landelijke overheid financiële ondersteuning voor de ontwikkeling en uitvoering van preventieprojecten en -initiatieven met behulp van thema-instituten zoals het Voedingscentrum, het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB), Stivoro en andere instanties die met leefstijl te maken hebben. Zij stemmen hun interventieaanbod op elkaar af en beoordelen het aanbod op kwaliteit en toepasbaarheid. Ook maken ze afspraken over het benaderen van scholen en andere partijen. Scholen zijn niet verplicht aandacht te besteden aan gezondheidsbevordering, maar binnen de leergebieden 'oriëntatie op jezelf en de wereld' en 'bewegingsonderwijs' is wel een aantal relevante kerndoelen voor gezondheidsbevordering (en preventie) opgenomen.

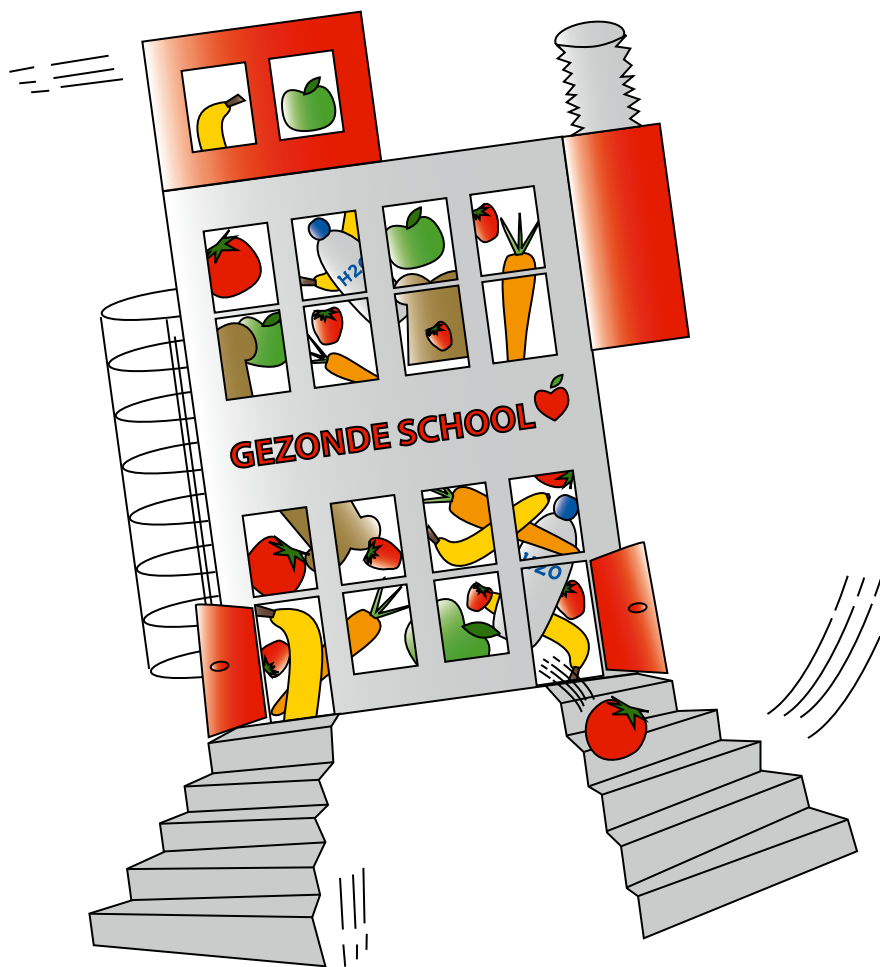
Voor het basisonderwijs en het mbo-onderwijs is een *Handleiding Gezonde School* ontwikkeld, die aandacht besteedt aan oriënteren en organiseren, het schoolprofiel, het kiezen en uitvoeren van activiteiten, en evaluatie. Een oriëntatie helpt alle partijen om te besluiten of zij willen meedoen aan Gezonde School.

Draagvlak creëren

Een goede organisatie en communicatie bepalen het succes. Het is essentieel dat er voldoende draagvlak is bij leerlingen, ouders (bij basisonderwijs), leerkrachten/docenten, schooldirectie en schoolbestuur. De GGD kan gegevens uit de periodieke gezondheidsonderzoeken voor basisscholen en onderbouw voortgezet onderwijs verwerken in een schoolprofiel en dit schoolprofiel vergelijken met het landelijke gemiddelde om de zwakke punten te bepalen. Een school kiest samen met ouders en personeel één tot drie prioriteiten, op basis van de problematiek op de school of eigen voorkeuren. De school vertaalt vervolgens elke prioriteit in een aantal activiteiten en legt deze vast in een Schoolgezondheidsplan. De school kan activiteiten zelf uitvoeren, bijvoorbeeld door het geven van lessen met behulp van bestaande lespakketten, of externe partners inschakelen, zoals de GGD, de jeugdgezondheidsdienst of een diëtist. Een evaluatie is essentieel om de effecten van Gezonde School te vergroten en het verloop en de resultaten zichtbaar te maken. De handleiding beschrijft daarnaast tal van voorbeelden. Ook is er een toolkit en een digitaal interventieoverzicht gericht op scholen. De toolkit biedt voorlichtingsmateriaal over Gezonde School, zoals folders, presentaties, afbeeldingen en een introductiefilm. De materialen kunnen ingezet worden in de communicatie aan scholen, gemeenten en ouders. In de interventiedatabank op www.gezondeschool.nl kunnen interventies worden gezocht. Door te kiezen voor 'Aanbevolen en goed beschreven interventies' kan het effect van de interventie worden vergroot. In het kader op deze pagina staan 'Aanbevolen en goed beschreven interventies' die zelf uit te voeren zijn. Een GGD adviseur kan een school begeleiden bij dit hele proces.

De diëtist en Gezonde School

Jeltje Snel is kennisspecialist onderwijs bij het Voedingscentrum en houdt zich bezig met de onderbouwing en ontwik-

keling van interventies op het gebied van voeding in het onderwijs. Ook werkt ze samen met het CGL en houdt ze zich bezig met de afstemming van de verschillende interventies op elkaar. Ze is betrokken bij de ontwikkeling en implementatie van grote lesprogramma's zoals *Smaaklessen*, en verdiepende lesprogramma's zoals 'SuperShopper', 'SuperChefs' en 'SchoolGruiten'. Tevens werkt ze mee aan een onderzoeksversie van het lesprogramma *Lekker Fit*, samen met NISB, het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie (NIGZ) en TNO. Ze was ook betrokken bij de ontwikkeling van Gezonde Schoolkantine voor het voortgezet onderwijs en mbo-onderwijs (zie kader). Snel: "De GGD heeft bij Gezonde School een centrale rol. Ze benadert scholen om mee te doen en ondersteunt bij de uitvoering. Soms neemt de school zelf het initiatief. Scholen zijn vaak enthousiast, maar vinden het lastig om op beleidsniveau aan gezondheid te werken. Daarom vervult de GGD vaak de rol van procesondersteuner. Wanneer inhoudelijke kennis over voeding nodig is, werkt de GGD graag samen met diëtisten van de Jeugdgezondheidszorg, een thuiszorgorganisatie of zelfstandig gevestigde diëtisten." Diëtisten kunnen op scholen verschillende taken verrichten:

Gezonde Schoolkantine

Jeltje Snel, kennisspecialist onderwijs bij het Voedingscentrum: “Gezonde Schoolkantine wil leerlingen van deelnemende scholen gezondere producten laten kopen in de schoolkantine. Het programma biedt praktische informatie en concrete hulpmiddelen waarmee het voortgezet onderwijs en middelbaar beroeps-onderwijs aan de slag kunnen om van hun schoolkan-tine een gezonde schoolkantine te maken. Het programma bestaat uit vier stappen die ondersteund worden met een handleiding, checklists, een kanti-nescan, presentaties en recepten.

De eerste stap is een inventarisatie: hoe staan we er voor? Vervolgens worden doelen en acties bedacht: wat gaan we doen? Bij de derde stap worden deze ac-ties uitgevoerd om ervoor te zorgen dat er echt iets gebeurt. Ten slotte wordt het geheel geëvalueerd: hoe is het gegaan en hoe gaat het straks?

De Gezonde Schoolkantine Brigade kan eventueel helpen bij het opstellen van het stappenplan, voe-dingsgerelateerde vragen beantwoorden en onder-steuning bieden op locatie. Van de zevenhonderd middelbare scholengemeenschappen hebben er ruim driehonderd meegedaan aan de Gezonde Schoolkan-tine Stimuleringsprijs. Om de aandacht voor en uitvoe-ring van het programma te stimuleren, wordt jaarlijks de Schoolkantine Award uitgereikt.”

- Aandacht besteden aan het traktatiebeleid
- Voedingsvoorlichting geven op ouderavonden
- Screenen op gewicht en voedingspatroon
- Een spreekuur voor ouders en kinderen aanbieden.

“Vaardigheden met betrekking tot voeding kunnen worden aangeleerd door Smaaklessen of kooklessen zoals Super-Chefs. Voor schooldiëtisten is het raadzaam regelmatig de school te bezoeken om te kijken wat er speelt en dit op maat op te lossen.”

Snel pleit ervoor om niet alleen te focussen op kennis over gezond en ongezond eetgedrag; dat kan het beste aange-pakt worden via de ouders en de (school)omgeving. “Het is belangrijk kinderen te interesseren voor het thema en ze op school te laten kennismaken met smaken, leuke proefjes en het oefenen van gezond eetgedrag.”

Snel: “Diëtisten die mee willen werken aan Gezonde School raad ik aan om contact te leggen met de GGD. De GGD weet goed wat er speelt in de regio en op welk vlak samen-gevoerd kan worden.” Omdat scholen vaak al worden belaagd met allerlei initiatieven, raadt ze het zelf benaderen van scholen af.

Het Voedingscentrum kan diëtisten ondersteunen met de uitvoering van onderwijsprogramma's en inzicht geven in hoe onderwijsprogramma's op elkaar kunnen aansluiten. Smaaklessen is bijvoorbeeld een uitgebreid algemeen les-programma op het gebied van voeding, terwijl School-Gruiten als verdieping gebruikt kan worden.”

De NVD heeft onlangs het netwerk Schooldiëtisten opge-richt, waarbinnen diëtisten die werkzaam zijn op dit gebied elkaar kunnen ondersteunen. Meer informatie hierover is te vinden op www.schooldiëtist.info.

Financiering en keurmerken

Snel: “De inzet van diëtisten op scholen staat of valt met de financiering. Soms betalen scholen dit zelf, maar niet iedere school heeft daar geld voor. Ook kunnen gemeenten de in-zet financieren of gebruikmaken van subsidie. Sponsoring door een leverancier (bijvoorbeeld van groente en fruit) of door mvo-initiatieven van bedrijven komt eveneens voor.”

Voor het mbo geldt dat het Beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs, uitgewerkt in het masterplan Bewegen en Sport MBO, een deel van de kosten vergoedt.

Basisscholen die structureel de gezondheid van hun leerlin-gen stimuleren, kunnen sinds januari 2011 het vignet Gezon-de School voeren. Met het vignet kunnen scholen zich profi-leren als Gezonde School en aan ouders laten zien dat zij de gezondheid van kinderen van groot belang vinden. Het vig-net Gezonde School bestaat uit een basiscertificaat en acht themacertificaten voor de verschillende thema's. Om het vignet te behalen, moet een school het basiscertificaat ha-len en minimaal een van de themacertificaten. Bij een geho-noreerde aanvraag mag de school zich de volgende drie jaar profileren als Gezonde School. Het deelcertificaat Voeding en Mondgezondheid is ontwikkeld door het Voedingscen-trum, de Nederlandse Hartstichting en het Ivoren Kruis. Snel is eerste beoordelaar van scholen die het deelcertificaat Voeding aanvragen.

Meer informatie

www.loketgezondleven.nl/gezondeschool

www.gezondeschool.nl

www.degezondeschoolkantine.nl

www.schooldiëtist.info

info@voedingscentrum.nl

Ir. Carolien Schuurman

Voedingskundige